

BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1382.

शतसाहस्रिका प्रज्ञापारमिता ।

ŚATASĀHASRIKA-PRAJÑĀ-PĀRAMITĀ:

A
THEOLOGICAL AND PHILOSOPHICAL DISCOURSE
OF

BUDDHA WITH HIS DISCIPLES
(IN A HUNDRED-THOUSAND STANZAS).

EDITED BY
PRATĀPACANDRA GHOṢA
PART II. FAS. I.

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1914.

PK
81
B5
no. 153
v. 2.
pt. 1

अथ त्रयोदशः परिवर्तः ।

पृथिवीधात्वसत्तयायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । पृथिवीधातुशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
पृथिवीधातुविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । पृथिवी-
धात्वस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । पृथिवीधात्व-
सत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । पृथिवीधातुशून्यतया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । पृथिवीधातुविविक्ततयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । पृथिवीधात्वस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । पृथिवीधात्वसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
पृथिवीधातुशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । पृथिवीधातु-
विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । पृथिवीधात्वस्वभावतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र
पृथिवीधात्वसत्तायां पृथिवीधातुशून्यतायां पृथिवीधातुविविक्त-
तायां पृथिवीधात्वस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त
उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या पृथिवीधात्वसत्ताऽन्या
पृथिवीधातुशून्यताऽन्या पृथिवीधातुविविक्तताऽन्या पृथिवीधात्व-
स्वभावता । अन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यमध्य-
मिति । ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र या च पृथिवीधात्वसत्ता या च
पृथिवीधातुशून्यता या च पृथिवीधातुविविक्तता या च पृथिवी-

धातुस्यभावता यस्य बोधिसत्त्वो यस्य पूर्वान्तो यस्याऽपरान्तो यच्च
मध्यं सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

अध्यात्वसत्तयायुष्मज्कारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अध्यातुशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अध्यातुविविक्त-
तया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अध्यात्वस्वभावतया पूर्वा-
न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अध्यात्वसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अध्यातुशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अध्यातु-
विविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अध्यात्वस्वभावतयाऽप-
रान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अध्यात्वसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अध्यातुशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अध्यातु-
विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अध्यात्वस्वभावतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मज्कार-
दतीपुत्राध्यात्वसत्तयां । अध्यातुशून्यतयां । अध्यातुविविक्ततायां ।
अध्यात्वस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते ।
न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्याऽध्यात्वसत्ताऽन्याऽध्यातुशून्यताऽन्या-
ऽध्यातुविविक्तताऽन्याऽध्यातुस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तो-
ऽन्योऽपरान्तोऽन्यमध्यमिति । ह्यायुष्मज्कारदतीपुत्र या चाऽध्यात्व-
सत्ता या चाऽध्यातुशून्यता या चाऽध्यातुविविक्तता या चाऽध्यात्व-
स्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यश्च मध्यं
सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ॥

तेजोधात्वसत्तयायुष्मञ्छारद्वतौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिमन्त्रो
नोपति । तेजोधातुश्चन्यतया पूर्वान्ततो बोधिमन्त्रो नोपैति ।

तेजोधातुविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तेजोधात्व-
स्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तेजोधात्वसत्तया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तेजोधातुशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । तेजोधातुविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । तेजोधात्वस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तेजोधात्वसत्तयामध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तेजोधातुशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तेजोधातुविविक्ततया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । तेजोधात्वस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र तेजोधात्वसत्तयां
तेजोधातुशून्यतायां तेजोधातुविविक्ततायां तेजोधात्वस्वभावतायां
पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
न चान्या तेजोधात्वसत्ताऽन्या तेजोधातुशून्यताऽन्या तेजोधातु-
विविक्तताऽन्या तेजोधात्वस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तो-
ऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यमिति । ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र या च तेजो-
धात्वसत्ता या च तेजोधातुशून्यता या च तेजोधातुविविक्तता या
च तेजोधात्वस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाप-
रान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

वायुधात्वसत्तयायुष्मज्कारदतौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । वायुधातुशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
वायुधात्वस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वायुधात्व-
सत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वायुधातुशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । वायुधातुविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो

आकाशधात्वसत्तयाद्युगञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधातुशून्यतया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधातुविविक्ततया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधात्वस्वभावतया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधात्वसत्तयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधातुशून्यतयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधातुविविक्ततयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधात्वस्वभावतयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधात्वसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधातुशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । आकाशधातु-

विज्ञानधात्वसत्तयायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । विज्ञानधातुशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
विज्ञानधातुविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञान-
धात्वस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानधात्व-
सत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानधातुशून्यतयाऽप-
रान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानधातुविविक्ततयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानधात्वस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । विज्ञानधात्वसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
विज्ञानधातुशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानधातु-
विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । विज्ञानधात्वस्वभावतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोनं ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र

अविद्याऽसत्तयायुग्मञ्जारद्वतौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अविद्याशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अविद्याविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अविद्याऽस्त्र-
भावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अविद्याऽसत्तयाऽप-
रान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अविद्याशून्यतयाऽपरान्ततो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । अविद्याविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अविद्याऽस्त्रभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अविद्याऽस-
त्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अविद्याशून्यतया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । अविद्याविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अविद्याऽस्त्रभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तत्कस्य हेतौर्न ह्यायुग्मञ्जारद्वतौपुत्राविद्याऽसत्तायामविद्याशून्य-
तायामविद्याविविक्ततायामविद्याऽस्त्रभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते
नापरान्त उपलभ्यते न मध्यमुपलभ्यते । न चान्योऽविद्याऽसत्ताऽन्या-

संस्कारासत्तयायुष्मज्कारद्वतौपुत्र पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो
नोपैति । संस्कारशून्यतया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
संस्कारविविक्ततया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्कारा-
स्वभावतया पूर्वान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्काराऽसत्तया-
ऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्काराशून्यतयाऽपरान्तो
बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्कारविविक्ततयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो
नोपैति । संस्काराऽस्वभावतयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
संस्काराऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्कारशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । संस्कारविविक्ततया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । संस्काराऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मज्कारद्वतौपुत्र संस्कारासत्तायां संस्कार-
शून्यतायां संस्कारविविक्ततायां संस्काराऽस्वभावतायां पूर्वान्त
उपलभ्यते नाऽपरान्त उपलभ्यते न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या
संस्काराऽसत्ताऽन्या संस्काराशून्यतान्या संस्काराविविक्तताऽन्या
संस्कारास्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्य-
न्मध्यमिति ह्यायुष्मज्कारद्वतौपुत्र या च संस्कारासत्ता या च
संस्काराशून्यता या च संस्काराविविक्तता या च संस्काराऽस्वभा-
वता । यस्य बोधिसत्त्वो यस्य पूर्वान्तो यस्यऽपरान्तो यच्च मध्यं
सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

बोधिसत्त्वो नोपैति । षडायतनाऽस्वभावतयाऽपरान्तो बोधिसत्त्वो नोपैति । षडायतनाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । षडायतनशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । षडायतनविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । षडायतनाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्छारद्वती-पुत्र षडातनाऽसत्तयां षडायतनशून्यतायां षडायतनविविक्ततायां षडायतनाऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या षडायतनाऽसत्ताऽन्या षडायतनशून्यताऽन्या षडायतनविविक्तताऽन्या षडायतनाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्छारद्वतीपुत्र या च षडायतनाऽसत्ता या च षडायतनशून्यता या च षडायतनविविक्तता या च षडायतनाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

स्पर्शाऽसत्तयायुग्मञ्कारद्वयौपुच पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नापैति ।
स्पर्शशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नापैति । स्पर्शविविक्ततया
पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नापैति । स्पर्शाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नापैति । स्पर्शाऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नापैति ।
स्पर्शशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नापैति । स्पर्शविविक्ततया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नापैति । स्पर्शाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नापैति । स्पर्शाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नापैति ।
स्पर्शशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नापैति । स्पर्शविविक्ततया

मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । स्पर्शाऽस्त्रभावतया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोनं ह्यायुष्मञ्छारदत्तौपुत्र स्पर्शाऽस-
त्तायां स्पर्शशून्यतायां स्पर्शविविक्ततायां स्पर्शाऽस्त्रभावतायां पूर्वान्तो
उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या
स्पर्शासत्ताऽन्या स्पर्शशून्यताऽन्या स्पर्शविविक्तताऽन्या स्पर्शाऽस्त्रभाव-
ताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यमिति ह्यायु-
ष्मञ्छारदत्तौपुत्र या च स्पर्शाऽसत्ता या च स्पर्शशून्यता या च स्पर्श-
विविक्तता या च स्पर्शाऽस्त्रभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो
यश्चापरान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

वेदनाऽसत्तयायुञ्ज्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाशून्यताया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । वेदनाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायु-
ञ्ज्कारद्वतीपुत्र वेदनाऽसत्तायां वेदनाशून्यतायां वेदनाविविक्त-
तायां वेदनाऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उप-
लभ्यते न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या वेदनाऽसत्ताऽन्या वेदनाशून्य-

ताऽन्या वेदनाविविक्ताऽन्या वेदनाऽस्त्रभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः
पूर्व्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यमध्यमिति ह्यायुष्मञ्छारद्वतौपुत्र या च
वेदनाऽसत्ता या च वेदनाशून्यता या च वेदनाविविक्ता या च
वेदनाऽस्त्रभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्व्वान्तो यश्चाऽपरान्तो
यश्च मध्यं सर्व्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

तृष्णाऽसत्तयायुग्मञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तृष्णाशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तृष्णाविविक्ततया
पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तृष्णाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । तृष्णाऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तृष्णाशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तृष्णाविविक्ततया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तृष्णाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । तृष्णाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तृष्णाशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तृष्णाविविक्ततया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तृष्णाऽस्वभावतया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुग्मञ्कारद्वतीपुत्र तृष्णाऽस-
त्तायां तृष्णाशून्यतायां तृष्णाविविक्ततायां तृष्णाऽस्वभावतायां
पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
न चाऽन्या तृष्णाऽसत्ताऽन्या तृष्णाशून्यताऽन्या तृष्णाविविक्तताऽन्या
तृष्णाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यमध्य-
मिति ह्यायुग्मञ्कारद्वतीपुत्र या च तृष्णाऽसत्ता या च तृष्णाशून्यता
या च तृष्णाविविक्तता या च तृष्णाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो
यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतददयमवैधीकारम् ।

उपादानाऽसत्तयायुग्मञ्कारद्वतीयपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । उपादानशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
उपादानविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । उपादाना-
ऽस्त्रभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । उपादानाऽसत्तया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । उपादानशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । उपादानविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । उपादानाऽस्त्रभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
उपादानाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । उपादानशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । उपादानविविक्ततया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । उपादानाऽस्त्रभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । तत्कस्य हेतौर्न ह्यायुग्मञ्कारद्वतीयपुत्र उपादानाऽसत्ता-
यामुपादानशून्यतायामुपादानविविक्ततायामुपादानाऽस्त्रभावतायां
पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
न चाऽन्या उपादानाऽसत्तान्या उपादानशून्यताऽन्या उपादान-
विविक्तताऽन्या उपादानाऽस्त्रभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तो-
ऽन्योऽपरान्तोऽन्यमध्यमिति ह्यायुग्मञ्कारद्वतीयपुत्र या चोपादाना-
ऽसत्ता या चोपादानशून्यता या चोपादानविविक्तता या चोपा-
दानाऽस्त्रभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो
यश्च मध्यं सर्वमेतद्वयमदैधौकारम् ।

भवावच्छेदयायुष्मज्जकारद्वयौपच पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
भवशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । भवविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । भवाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधि-

सत्त्वो नोपैति । भवाऽसत्त्वयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । भव-
शून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । भवविविक्ततयाऽपरा-
न्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । भवाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । भवासत्त्वया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । भवशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । भवविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । भवाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य
हेतोर्न ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र भवाऽसत्तायां भवशून्यतायां भव-
विविक्ततायां भवाऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते नापरान्त उप-
लभ्यते न मध्यमुपलभ्यते । न चान्या भवाऽसत्ताऽन्या भवशून्यता-
ऽन्या भवविविक्तताऽन्या भवाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्नमध्य-
मिति ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र या च भवा-
ऽसत्ता या च भवशून्यता या च भवविविक्तता या च भवाऽस्वभा-
वता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यश्च मध्यं सर्व-
मेतद्वयमदैधीकारम् ।

जात्यसत्तयायुष्मच्छारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
जातिशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जातिविविक्ततया
पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जात्यस्वभावतया पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । जात्यसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
जातिशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जातिविविक्त-
तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जात्यस्वभावतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । जात्यसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
जातिशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जातिविविक्ततया

मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जात्यस्वभावतया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र जात्य-
सत्तायां जातिशून्यतायां जातिविविक्ततायां जात्यस्वभावतायां
पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
न चाऽन्या जात्यसत्ताऽन्या जातिशून्यताऽन्या जातिविविक्तताऽन्या
जात्यस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्नमध्य-
मिति ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र या च जात्यसत्ता या च जाति-
शून्यता या च जातिविविक्तता या च जात्यस्वभावता यश्च
बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतद्वय-
मदैधीकारम् ।

जरामरणाऽसत्तयायुष्मच्छारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । जरामरणशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
जरामरणविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जरामरणा-
ऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जरामरणाऽसत्तया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । जरामरणशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । जरामरणविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । जरामरणाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
जरामरणाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जरामरण-
शून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जरामरणविविक्ततया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । जरामरणाऽस्वभावतया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र जरा-
मरणाऽसत्तायां जरामरणशून्यतायां जरामरणविविक्ततायां जरा-

नोपैति । अनवकारशून्यता स्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अनवकारशून्यता सत्तया परान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अनवकारशून्यता शून्यतया परान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अनवकारशून्यता विविक्ततया परान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अनवकारशून्यता स्वभावतया परान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अनवकारशून्यता सत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अनवकारशून्यताशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अनव-
कारविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अनवकार-
शून्यता स्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य
हेतोर्न ह्यायुष्माञ्छारदत्तौपुत्रानवकारशून्यतासत्तायामनवकारशून्यता
शून्यतायामनवकारशून्यता विविक्ततायामनवकारशून्यता स्वभाव-
तायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुप-
लभ्यते । न चास्या नवकारशून्यता सत्ता स्या नवकारशून्यता
शून्यता स्या नवकारशून्यता विविक्तता स्या नवकारशून्यता
स्वभावता स्यो बोधिसत्त्वो स्यः पूर्वान्तो स्यो परान्तो
स्यमध्यमिति ह्यायुष्माञ्छारदत्तौपुत्र या चाऽनवकारशून्यता सत्ता
या चाऽनवकारशून्यता शून्यता या चाऽनवकारशून्यता विविक्तता
या चाऽनवकारशून्यता स्वभावता यस्य बोधिसत्त्वो यस्य पूर्वान्तो
यस्य परान्तो यस्य मध्यं । सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

प्रकृतिशून्यता ऽसत्तयायुक्ताञ्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । प्रकृतिशून्यता शून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
प्रकृतिशून्यता विविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।

प्रकृतिशून्यताऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 प्रकृतिशून्यताऽसत्तया अपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्रकृति-
 शून्यता शून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्रकृतिशून्यता
 विविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्रकृतिशून्यताऽस्वभाव-
 तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । प्रकृतिशून्यताऽसत्तया मध्यतो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । प्रकृतिशून्यताशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । प्रकृतिशून्यताविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 प्रकृतिशून्यताऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कथं
 हेतोर्न ह्यायुष्मच्छारदत्तौपुत्र प्रकृतिशून्यताऽसत्तायां प्रकृतिशून्यता-
 शून्यतायां प्रकृतिशून्यताविविक्ततायां प्रकृतिशून्यताऽस्वभावतायां
 पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
 न चाऽन्यो प्रकृतिशून्यताऽसत्ताऽन्या प्रकृतिशून्यताशून्यताऽन्या
 प्रकृतिशून्यताविविक्तताऽन्याप्रकृतिशून्यताऽस्वभावता अन्यो बोधि-
 सत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यमध्यमिति । ह्यायुष्मच्छारदत्तौ-
 पुत्र या च प्रकृतिशून्यताऽसत्ता या च प्रकृतिशून्यताशून्यता या
 च प्रकृतिशून्यताविविक्ततया या च प्रकृतिशून्यताऽस्वभावता यश्च
 बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतददय-
 मद्वेधीकारम् ।

सर्वधर्मशून्यताऽसत्तयायुक्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सर्वधर्मशून्यताशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सर्वधर्मशून्यताविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सर्वधर्मशून्यताऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सर्व-

विविक्तता मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । स्मृत्युपस्थानाऽस्वभावतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतौर्न ह्यायुष्माञ्छारदतीपुत्र
स्मृत्युपस्थानाऽसत्तायां स्मृत्युपस्थानशून्यतायां स्मृत्युपस्थानविविक्त-
तायां स्मृत्युपस्थानाऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त
उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या स्मृत्युपस्थानाऽसत्ताऽन्या
स्मृत्युपस्थानशून्यतान्या स्मृत्युपस्थानविविक्तताऽन्या स्मृत्युपस्थानाऽस्व-
भावता अन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्य-
मिति ह्यायुष्माञ्छारदतीपुत्र या च स्मृत्युपस्थानाऽसत्ता या च
स्मृत्युपस्थानशून्यता या च स्मृत्युपस्थानविविक्तता या च स्मृत्युप-
स्थानाऽस्वभावता यस्य बोधिसत्त्वो यस्य पूर्वान्तो यस्याऽपरान्तो
यस्य मध्यं सर्वमेतद्वयमदैधौकारम् ।

सम्यक्प्रहाणाऽसत्तयायुष्मच्छारद्वतौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । सम्यक्प्रहाणशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 सम्यक्प्रहाणविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सम्यक्-
 प्रहाणाऽसुखभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सम्यक्प्र-
 हाणाऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सम्यक्प्रहाणशून्य-
 तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सम्यक्प्रहाणविविक्ततयाऽप-
 रान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सम्यक्प्रहाणाऽसुखभावतयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । सम्यक्प्रहाणाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । सम्यक्प्रहाणशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 सम्यक्प्रहाणविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । सम्यक्-
 प्रहाणाऽसुखभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतानं

ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र सम्यक्प्रहाणाऽसत्तायां सम्यक्प्रहाणशून्यतायां
सम्यक्प्रहाणविविक्ततायां सम्यक्प्रहाणाऽस्वभावतायां पूर्वान्तो
उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न
चाऽन्या सम्यक्प्रहाणाऽसत्ताऽन्या सम्यक्प्रहाणशून्यताऽन्या सम्यक्-
प्रहाणविविक्तताऽन्या सम्यक्प्रहाणाऽस्वभावता अन्योबोधिसत्त्वोऽन्यः
पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र या च
सम्यक्प्रहाणाऽसत्ता या च सम्यक्प्रहाणशून्यता या च सम्यक्-
प्रहाणविविक्तता या च सम्यक्प्रहाणाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो
यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतद्द्वयमद्वैधीकारम् ।

अद्विपादासत्तया युष्मज्कारद्वतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अद्विपादशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अद्विपादविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अद्विपा-
दाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अद्विपादाऽ-
सत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अद्विपादशून्यतया
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अद्विपादविविक्ततयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । अद्विपादाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अद्विपादाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अद्विपादशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अद्विपाद-
विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अद्विपादाऽस्वभावतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मज्कारद्वतीपुत्र
अद्विपादाऽसत्ताया अद्विपाद शून्यताया अद्विपाद विविक्तताया-
अद्विपादाऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उप-

अन्या अप्रमाणाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽप-
रान्तोऽन्यन्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्चारदत्तौपुत्र या चाऽप्रमाणामत्ता
या चाऽप्रमाणशून्यता या चाऽप्रमाणविविक्तता या चाऽप्र-
माणऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यच्च
मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

आरूप्यसमापत्यसत्तयायुष्मञ्चारदत्तौपुत्र पूर्वान्ततो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । आरूप्यसमापत्तिशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । आरूप्यसमापत्तिविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । आरूप्यसमापत्यस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । आरूप्यसमापत्यसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
आरूप्यसमापत्तिशून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । आरूप्य-
समापत्तिविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । आरूप्यस-
मापत्यस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । आरूप्यसमा-
पत्यसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । आरूप्यसमापत्ति-
शून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । आरूप्यसमापत्ति-
विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । आरूप्यसमापत्यस्वभा-
वतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्का-
रदत्तौपुत्र आरूप्यसमापत्यसत्तयामारूप्यसमापत्तिशून्यतायामारू-
प्यसमापत्तिविविक्ततायामारूप्यसमापत्यस्वभावतायां पूर्वान्त उप-
लभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या
आरूप्यसमापत्यसत्ता अन्या आरूप्यसमापत्तिशून्यताऽन्या आरूप्य-
समापत्तिविविक्तताऽन्या आरूप्यसमापत्यस्वभावताऽन्यो बोधि-

सत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्चारदत्तौ-
पुत्र या चारूप्यसमापत्यसत्ता या चारूप्यसमापत्तिशून्यता या
चारूप्यसमापत्तिविविक्तता या चारूप्यसमापत्यस्वभावता यश्च
बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वय-
मद्वैधीकारम् ।

विमोचाऽसत्तया युष्मञ्चारदत्तौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । विमोचशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
विमोचविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विमोचा-
ऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विमोचाऽसत्तया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । विमोचशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । विमोचविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । विमोचाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
विमोचाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । विमोचशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । विमोचविविक्ततया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । विमोचाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्चारदत्तौपुत्र विमोचाऽसत्तयां विमोच-
शून्यतायां विमोचविविक्ततायां विमोचाऽस्वभावतायां पूर्वान्त
उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या
विमोचाऽसत्ताऽन्या विमोचशून्यताऽन्या विमोचविविक्तताऽन्या
विमोचाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्य-
न्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्चारदत्तौपुत्र या च विमोचाऽसत्ता या च
विमोचशून्यता या च विमोचविविक्तता या च विमोचाऽस्वभा-

सुखविविक्ततायां शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षसुखाऽस्वभाव-
तायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमु-
पलभ्यते । न चाऽन्या शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षसुखाऽस-
त्ताऽन्या शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षसुखशून्यताऽन्या शून्यता-
निमित्ताप्रणिहितविमोक्षसुखविविक्तताऽन्या शून्यतानिमित्ताप्रणि-
हितविमोक्षसुखाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽप-
रान्तोऽन्यमध्यमिति ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र या च शून्यतानिमि-
त्ताप्रणिहितविमोक्षसुखाऽसत्ता या च शून्यतानिमित्ताप्रणिहित-
विमोक्षसुखशून्यता या च शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षसुख-
विविक्तता या च शून्यतानिमित्ताप्रणिहितविमोक्षसुखाऽस्वभावता
यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेत-
दद्वयमद्वैधीकारं ।

अभिज्ञाऽसत्तया युष्मच्छारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अभिज्ञाशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अभिज्ञाविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अभिज्ञा-
ऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अभिज्ञाऽसत्तया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अभिज्ञाशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । अभिज्ञाविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अभिज्ञाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अभिज्ञाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अभिज्ञाशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अभिज्ञाविविक्ततया मध्यतो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । अभिज्ञाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।

तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र अभिज्ञाऽसत्तायामभिज्ञा-
शून्यतायामभिज्ञाविविक्ततायामभिज्ञाऽस्वभावतायां पूर्वान्त उप-
लभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या-
ऽभिज्ञाऽसत्ताऽन्याऽभिज्ञाशून्यताऽन्याऽभिज्ञाविविक्तताऽन्याऽभिज्ञाऽ-
स्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यमध्यमिति
ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र या चाऽभिज्ञाऽसत्ता या चाऽभिज्ञाशून्यता
या चाऽभिज्ञाविविक्तता या चाऽभिज्ञाऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो
यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

समाध्यसत्तया युष्मच्छारदतीपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । समाधिशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
समाधिविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । समाध्य-
स्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । समाध्यसत्तयाऽप-
रान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । समाधिशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । समाधिविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । समाध्यस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
समाध्यसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । समाधिशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । समाधिविविक्ततया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । समाध्यस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मच्छारदतीपुत्र समाध्यसत्तायां
समाधिशून्यतायां समाधिविविक्ततायां समाध्यस्वभावतायां पूर्वान्त
उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या
समाध्यसत्ताऽन्या समाधिशून्यताऽन्या समाधिविविक्तताऽन्या

समाध्यस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्म-
ध्यमिति ह्यायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र या च समाध्यसत्ता या च
समाधिशून्यता या च समाधिविविक्तता या च समाध्यस्वभावता
यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेत-
ददयमर्हधौकारं ।

धारणीमुखाऽसत्तया युष्मञ्कारदत्तौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । धारणीमुखशून्यताया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
धारणीमुखविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
धारणीमुखाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
धारणीमुखाऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धारणी-
मुखशून्यतायाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धारणीमुखविवि-
क्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धारणीमुखाऽस्वभावत-
याऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धारणीमुखाऽसत्तया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । धारणीमुखशून्यताया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । धारणीमुखविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
धारणीमुखाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य
हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र धारणीमुखाऽसत्तायां धारणीमुख-
शून्यतायां धारणीमुखविविक्ततायां धारणीमुखाऽस्वभावतायां
पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
न चाऽन्या धारणीमुखाऽसत्ताऽन्या धारणीमुखशून्यताऽन्या
धारणीमुखविविक्तताऽन्या धारणीमुखाऽस्वभावताऽन्यो बोधि-
सत्त्वोन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र

या च धारणीमुखाऽसत्ता या च धारणीमुखशून्यता या च
धारणीमुखविविक्तता या च धारणीमुखाऽस्वभावता यश्च बोधि-
सत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चापरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतददयमर्ह-
धौकारम् ।

तथागतवलाऽसत्तया युष्मञ्कारदत्तौपुत्र पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । तथागतवलशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तथागतवलविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तथागत-
वलाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तथागतवलाऽस-
त्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तथागतवलशून्यतयाऽप-
रान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । तथागतवलविविक्ततयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । तथागतवलाऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधि-
सत्त्वो नोपैति । तथागतवलाऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तथागतवलशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तथागतवल-
विविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तथागतवलाऽस्वभाव-
तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कार-
दत्तौपुत्र तथागतवलाऽसत्तायां तथागतवलशून्यतायां तथागतवल-
विविक्ततायां तथागतवलाऽस्वभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते ।
नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या तथागत-
वलाऽसत्ताऽन्या तथागतवलशून्यताऽन्या तथागतवलविविक्तताऽन्या
तथागतवलाऽस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तो-
ऽन्यन्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्कारदत्तौपुत्र या च तथागतवलाऽसत्ता या
च तथागतवलशून्यता या च तथागतवलविविक्तता या च

बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मधातुविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मधातुस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मधातुशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मधातुविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । धर्मधातुस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारदतीषु च धर्मधातुसत्तायां धर्मधातुशून्यतायां धर्मधातुविविक्ततायां धर्मधातुस्वभावतायां पूर्वान्ति उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या धर्मधातुसत्ताऽन्या धर्मधातुशून्यताऽन्या धर्मधातुविविक्तताऽन्या धर्मधातुस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यमथमिति ह्यायुष्मञ्कारदतीषु च या च धर्मधातुसत्ता या च धर्मधातुशून्यता या च धर्मधातुविविक्तता या च धर्मधातुस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चाऽपरान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ॥

पुनरपरमायुष्मन्कारदत्तौ पुत्र तथताऽसत्तया पूर्वान्ततो बोधि-
मत्त्वो नोपैति । तथता शून्यतया पूर्वान्ततो बोधिमत्त्वो नोपैति ।
तथता विविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिमत्त्वो नोपैति । तथताऽस्वभा-
वतया पूर्वान्ततो बोधिमत्त्वो नोपैति । तथताऽसत्तयाऽपरान्ततो
बोधिमत्त्वो नोपैति । तथता शून्यतयाऽपरान्ततो बोधिमत्त्वो
नोपैति । तथता विविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिमत्त्वो नोपैति ।
तथताऽस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिमत्त्वो नोपैति । तथताऽसत्तया
मध्यतो बोधिमत्त्वो नोपैति । तथता शून्यतया मध्यतो बोधिमत्त्वो

नोपैति । तथता विविक्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
तथताऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न
ह्यायुष्मञ्कारद्वितीयुच तथता सत्तायां तथता शून्यतायां तथता
विविक्ततायां तथताऽस्वभावतायां पूर्वान्ति उपलभ्यते । नापरान्त
उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या तथताऽसत्ताऽन्या
तथता शून्यताऽन्या तथता विविक्तताऽन्या तथताऽस्वभावताऽन्यो
बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तोऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्कार-
द्वितीयुच या च तथताऽसत्ता या च तथता शून्यता या च तथता
विविक्तता या च तथताऽस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो
यश्चापरान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

पुनरपरमायुश्चकारदत्तौपुत्र भूतकोव्यसत्तया पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । भूतकोटिशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । भूतकोटिविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
भूतकोव्यस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । भूतकोव्य-
सत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । भूतकोटिशून्यतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । भूतकोटिविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । भूतकोव्यस्वभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
भूतकोव्यसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । भूतकोटिशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । भूतकोटिविविक्ततया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । भूतकोव्यस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुश्चकारदत्तौपुत्र भूतकोव्यसत्तायां
भूतकोटिशून्यतायां भूतकोटिविविक्तायां भूतकोव्यस्वभावतायां

पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
न चाऽन्याभूतकोशसत्ता न्याभूतकोटिशून्यताऽन्या भूतकोटि-
विविक्तताऽन्या भूतकोशस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वोऽन्यः पूर्वान्तो-
ऽन्योऽपरान्तोऽन्यन्मध्यमिति । ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र या च भूत-
कोशसत्ता या च भूतकोटिशून्यता या च भूतकोटिविविक्तता
या च भूतकोशस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो
यश्चाऽपरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

पुनरपरमायुष्मञ्कारद्वतौपुत्राऽचिन्त्यधात्वसत्तया पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । अचिन्त्यधातुशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अचिन्त्यधातुविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अचिन्त्यधात्वस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अचिन्त्यधात्वसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अचिन्त्यधातु-
शून्यतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अचिन्त्यधातुविविक्ततया-
ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । अचिन्त्यधात्वस्वभावतयाऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । अचिन्त्यधात्वसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । अचिन्त्यधातुशून्यतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
अचिन्त्यधातुविविक्ततया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । अचिन्त्य-
धात्वस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न
ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्राचिन्त्यधात्वसत्तायामचिन्त्यधातुशून्यतायाम-
चिन्त्यधातुविविक्ततायामचिन्त्यधात्वस्वभावतायां पूर्वान्त उप-
लभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या
अचिन्त्यधात्वसत्ता ऽन्याऽचिन्त्यधातुशून्यता ऽन्याऽचिन्त्यधातुविविक्तता

ऽन्याऽचिन्त्यधात्वस्वभावताऽन्यो बोधिसत्त्वो ऽन्यः पूर्वान्तोऽन्यो
ऽपरान्तो ऽन्यन्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र या चाऽचिन्त्यधात्व-
सत्ता या चाऽचिन्त्यधातुशून्यता या चाऽचिन्त्यधातुविविक्तता या
चाऽचिन्त्यधात्वस्वभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चा-
ऽपरान्तो यच्च मध्यं सर्वमेतद्वयमद्वैधीकारम् ।

पुनरपरमायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र आवकाऽसत्तया पूर्वान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । आवकशून्यतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । आवकविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
आवकाऽस्वभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । आवका-
ऽसत्तया ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । आवकशून्यतया ऽपरान्ततो
बोधिसत्त्वो नोपैति । आवकविविक्ततया ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
नोपैति । आवकाऽस्वभावतया ऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
आवका ऽसत्तया मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । आवकशून्यतया
मध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । आवकविविक्ततया मध्यतो
बोधिसत्त्वो नोपैति । आवकाऽस्वभावतया मध्यतो बोधिसत्त्वो
नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र आवकाऽसत्तायां
आवकशून्यतायां आवकविविक्ततायां आवकाऽस्वभावतायां पूर्वान्त
उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चाऽन्या
आवकाऽसत्ता ऽन्या आवकशून्यता ऽन्या आवकविविक्तता ऽन्या
आवकाऽस्वभावता ऽन्यो बोधिसत्त्वो ऽन्यः पूर्वान्तो ऽन्यो ऽपरान्तो
ऽन्यन्मध्यमिति ह्यायुष्मञ्कारद्वतौपुत्र या च आवकासत्ता या च
आवकशून्यता या च आवकविविक्तता या च आवकाऽस्वभावता

नोपैति । सर्वज्ञविविक्ततया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 सर्वज्ञाऽस्त्रभावतया पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सर्वज्ञा-
 ऽसत्तयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । सर्वज्ञशून्यतयाऽपरान्ततो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । सर्वज्ञविविक्ततयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । सर्वज्ञाऽस्त्रभावतयाऽपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 सर्वज्ञाऽसत्तयामध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । सर्वज्ञशून्यतयामध्यतो
 बोधिसत्त्वो नोपैति । सर्वज्ञविविक्ततयामध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति ।
 सर्वज्ञाऽस्त्रभावतयामध्यतो बोधिसत्त्वो नोपैति । तत्कस्य हेतोर्न
 ह्यायुष्मञ्चारद्वतीपुत्र सर्वज्ञाऽसत्तायां सर्वज्ञशून्यतायां सर्वज्ञविविक्त-
 तायां सर्वज्ञाऽस्त्रभावतायां पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उप-
 लभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । न चान्यासर्वज्ञाऽसत्ता ऽन्या सर्वज्ञ-
 शून्यता ऽन्या सर्वज्ञविविक्तता ऽन्या सर्वज्ञाऽस्त्रभावता ऽन्यो बोधिसत्त्वो
 ऽन्यः पूर्वान्तो ऽन्यो ऽपरान्तो ऽन्यमध्यमिति ह्यायुष्मञ्चारद्वतीपुत्र
 या च सर्वज्ञाऽसत्ता या च सर्वज्ञशून्यता या च सर्वज्ञविविक्तता
 या च सर्वज्ञाऽस्त्रभावता यश्च बोधिसत्त्वो यश्च पूर्वान्तो यश्चा-
 ऽपरान्तो यश्च मध्यं सर्वमेतदद्वयमद्वैधीकारम् ।

अनेनायुष्मञ्चारद्वतीपुत्र पर्यायेण पूर्वान्ततो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । अपरान्ततो बोधिसत्त्वो नोपैति । मध्यतो बोधिसत्त्वो
 नोपैति । यत्पुनरायुष्मञ्चारद्वतीपुत्र एवं वदसि केन कारणेन
 रूपापर्यन्ततया बोधिसत्त्वाऽपर्यन्ततावेदितव्येति । रूपमा-
 युष्मञ्चारद्वतीपुत्राकाशसमं । तत्कस्य हेतोः । तद्यथापि नामा-
 युष्मञ्चारद्वतीपुत्र आकाशस्य न पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त

उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । अनन्ताऽपर्यन्ततया आकाशमिति
 नाम व्यवह्रियते । एवमेवायुष्मञ्चारद्वतीपुत्र न रूपस्य पूर्वान्त
 उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । रूपशून्यता-
 मुपादाय । न च शून्यताया अन्तो वा मध्यं वोपलभ्यते । अनेना-
 युष्मञ्चारद्वतीपुत्र पर्यायेण रूपाऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वाऽपर्यन्तता
 वेदितव्या । यत् पुनरपरं वदसि केन कारणेन वेदनाऽपर्यन्ततया
 बोधिसत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्येति । वेदनायुष्मञ्चारद्वतीपुत्राकाश-
 समं । तत्कस्य हेतोः । तद्यथापि नामाकाशस्य न पूर्वान्त उप-
 लभ्यते । नापरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । अनन्ताऽपर्यन्त-
 तया या आकाशमिति नाम व्यवह्रियते । एवमायुष्मञ्चारद्वतीपुत्र
 वेदनाया न पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न
 मध्यमुपलभ्यते । वेदनाशून्यतामुपलभ्यते । न च शून्यताया अन्तो
 वा मध्यं वोपलभ्यते । अनेनायुष्मञ्चारद्वतीपुत्र पर्यायेण वेदना-
 ऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्या । यत् पुनरेवं वदसि
 केन कारणेन संज्ञाऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्येति ।
 संज्ञा आयुष्मञ्चारद्वतीपुत्राकाशसमा । तत्कस्य हेतोः । तद्यथापि
 नामाकाशस्य न पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न
 मध्यमुपलभ्यते । अनन्ताऽपर्यन्ततया आकाशमिति नाम व्यवह्रियते ।
 एवमेवायुष्मञ्चारद्वतीपुत्र संज्ञाया न पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽप-
 रान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । संज्ञाशून्यतामुपादाय । न
 च शून्यताया अन्तो वा मध्यं वोपलभ्यते । अनेनायुष्मञ्चारद्वती-
 पुत्र पर्यायेण संज्ञाऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्या ।

यत् पुनरेवं वदसि केन कारणेन जिज्ञाऽपर्यन्ततया बोधि-
सत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्येति । जिज्ञा आयुष्मञ्कारद्वतीपुत्राकाश-
समा । तत्कस्य हेतोः । तद्यथापि नामाकाशस्य न पूर्वान्त
उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । अनन्ता-
ऽपर्यन्ततया आकाशमिति नाम व्यवह्रियते । एवमेवायुष्मञ्कार-
द्वतीपुत्र जिज्ञाया न पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते ।
न मध्यमुपलभ्यते । जिज्ञाशून्यतामुपादाय । न च शून्यताया अन्तो
वा मध्यं वोपलभ्यते । अनेनायुष्मञ्कारद्वतीपुत्र पर्यायेण जिज्ञा-
ऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्या ॥

यत् पुनरेवं वदसि केन कारणेन कायाऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्येति । काय आयुष्मञ्चारद्वतौपुत्राकाशममः । तत्कस्य हेतोः । तद्यथापि नामाकाशस्य न पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । अनन्ताऽपर्यन्ततया आकाशमिति नाम व्यवहियते । एवमेवायुष्मञ्चारद्वतौपुत्र कायस्य न पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । कायशून्यतामुपादाय । न च शून्यताया अनन्तो वा मध्यं वोपलभ्यते । अनेनायुष्मञ्चारद्वतौपुत्र पय्याधिण कायाऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्या ॥

यत् पुनरेव वदसि केन कारणेन मनोऽपर्यन्ततया बोधि-
सत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्येति । मन आद्युपकारद्वतौपुत्राकाशसमं ।
तत्त्वस्य हेतोः । तद्यथापि नामाकाशस्य न पूर्वान्त उपलभ्यते ।
नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । अनन्तापर्यन्ततया

आकाशमिति नाम व्यवह्रियते । एवमेवायुश्चाङ्कारदत्तौपुत्र मनसो
न पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते ।
मनः शून्यतामुपादाय । न च शून्यताया अन्तो वा मध्यं बोध-
लभ्यते । अनेनायुश्चाङ्कारदत्तौपुत्र पर्यायेण मनोऽपर्यन्ततया
बोधिमत्त्वाऽपर्यन्तता वेदितव्या ॥

यत् पुनरेवं वदसि केन कारणेन रूपाऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वा-
पर्यन्तता वेदितव्येति । रूपमायुष्मज्कारद्वतौपत्राकाशममं । तत्कस्य
हेतोः । तद्यथापि नामाकाशस्य न पूर्वान्त उपलभ्यते । नाऽपरान्त
उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । अनन्ताऽपर्यन्ततया आकाशमिति
नाम व्यवह्रियते । एवमेवायुष्मज्कारद्वतौपत्र रूप न पूर्वान्त
उपलभ्यते । नाऽपरान्त उपलभ्यते । न मध्यमुपलभ्यते । रूपशून्य-
तामुपादाय । न च शून्यताया अन्तो वा मध्यं वोपलभ्यते ।
अनेनायुष्मज्कारद्वतौपत्र पर्यायेण रूपोऽपर्यन्ततया बोधिसत्त्वा-
ऽपर्यन्तता वेदितव्या ॥